CZU: 82.0:159.937.515.5 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.10081901**

VALORIZAREA SIMBOLISMULUI CROMATIC ÎN LITERATURA SPECIALIZATĂ

Ana GHEORGHIȚĂ
asistent universitar
Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere
Centrul Științific Didactic Literatura Universală și Comparată
0000-0002-7768-7256

Over the years, multiple studies on color have been achieved, but this concept, as well as its most commonly used definitions are not sufficiently strict and, consequently, we cannot expect a general acceptance of them. The place and role of chromatic symbols, their expressive potential continue to be at the top of current concerns of researchers from different geographical and activity areas, regardless of cultures, traditions, history, etc. Moreover, the simple review of last years bibliography makes us note a significant increase of interest in this subject for various groups of experts, researchers, artists. Thus, the quantitative and qualitative intensification of interest in the respective topic could contribute, in the future, to considerable progress in the given field.
Key words: *chromatic symbolism, researcher, progress, study, interest.*

Studiul evoluției utilizării simbolurilor cromatice nu se poate limita la domeniul literar în exclusivitate; această cercetare trebuie să treacă printr-o etapă teoretică prealabilă, care să permită o încadrare concretă a culorii în literatura specializată. Cu toate că de-a lungul anilor s-au realizat numeroase studii despre culoare, acest concept, la fel ca și definițiile sale cel mai frecvent utilizate, nu sunt suficient de stricte și, în consecință, nu ne putem aștepta la o acceptare generală a lor. În continuare, vom prezenta în mod succint câteva lucrări contemporane specializate în domeniul studiului simbolismului cromatic, cu scopul de a ne crea o viziune de ansamblu asupra etapei la care acesta se află la momentul dat.

Contribuții importante la tema semnificațiilor cromatice găsim la numeroși cercetători specializați în domeniul dat. Astfel, în lucrarea sa

Histoire des couleurs (2009) Manlio Brusatin, istoric al artei și arhitect italian, lansează teoria, conform căreia culorile nu reprezintă realitatea corpurilor, nici viața și nici măcar o lege a Naturii. De fapt, susține cercetătorul, ele sunt o reflectare abstractă a Naturii, artificiul din ceea ce este natural. Drept urmare, domeniul cromatic se extinde pe spațiul generos dintre artă și știință, dintre fizică și psihologie, ocupând un teren vast cuprins între limitele a mai multe culturi, un teren care poate fi abordat ușor, dar, totodată, imposibil de explorat până la capăt prin metode analitice și experimentale [2].

Tematica respectivă se regăsește în studiul lingvistei și semiologistei franceze Annie Mollard-Desfour care, începând cu anul 1998, publică o serie de dicționare dedicate culorilor (*Albastrul, Roșul, Albul, Negrul, Verdele, Griul* și *Rozul*). Autoarea reunește și decodifică simbolica și originea lexicală a cuvintelor, locuțiunilor și expresiilor cromatice din limba franceză a secolelor XX și XXI, astfel justificându-și, pe deplin, funcția de președintă a Centrului Francez al Culorii.

Cu referire la studiul cromaticii în literatura contemporană de specialitate, mai putem cita și câteva lucrări elaborate de savantul francez Michel Pastoureau, istoric medievalist și expert în simbolismul cromatic. Ne referim la *Dictionnaire des couleurs de notre temps. Symbolique et société (1992)*, apărut în colecția *Imagini și Simboluri*, în care Pastoureau abordează culorile preferate de unii, dar respinse de alții, culorile terapeutice, poluante sau vulgare. De asemenea, dicționarul citat pune în relief locul imens ocupat de culori în societatea noastră contemporană [7].

O altă lucrare de referință, *Les Couleurs de nos souvenirs (2015),* elucidează unele aspecte legate de culoare, precum copilăria, memoria, amintirile. Studiul lui Pastoureau se bazează pe un jurnal cromatic, care cuprinde o perioadă de mai mult de o jumătate de secol (1950-2010) și care este constituit din amintiri personale, observații pe teren, digresiuni savante, diferite domenii cu implicarea culorii: vocabularul și expresiile lingvistice, moda și vestimentația, obiectele și practicile vieții cotidiene, emblemele și drapelele, lumea sportului, arta și, bineînțeles, literatura. Acest jurnal demonstrează cum simbolul cromatic poate servi drept prilej de amintire, sursă de satisfacție și invitație la visare [8].

Opera *Une couleur ne vient jamais seule – Journal chromatique (2017)* reprezintă continuarea logică a lucrării *Les Couleurs de nos souvenirs (2015)*, în care, după cum am menționat anterior, Michel Pastoureau s-a interesat de istoria raporturilor dintre culori și societate pe parcursul a mai mult de o jumătate de secol. Continuându-și investigațiile, cercetătorul abordează, în acest studiu, o perioadă mai scurtă, și anume anii 2012-2016, prezentând fenomenul cromatic prin prisma evenimentelor vieții cotidiene [9].

Locul și rolul simbolurilor cromatice în operele artistice, potențialul expresiv al acestora continuă să se mențină în topul preocupărilor actuale ale cercetătorilor din diferite arii geografice și de activitate, indiferent de culturi, tradiții, istorie etc. Mai mult decât atât, simpla trecere în revistă a bibliografiei din ultimii ani ne face să constatăm o creștere semnificativă a interesului pentru tematica dată în cazul diverselor grupuri de experți, cercetători, oameni de artă. Fenomenul în cauză se explică, în opinia noastră, prin apariția unor tehnici și tehnologii performante de cercetare a modalităților de percepere a culorilor și de relaționare a creatorului și beneficiarului de frumos cu potențialul expresiv și intelectual al culorilor ca procedeu eficient de transmitere a mesajelor promovate de autorii operelor de artă.

Recent apărută în spațiul mediatic este și lucrarea *Les couleurs de l'Occident: De la Préhistoire au XXIe siècle*, aparținând artistului, filosofului și sociologului Hervé Fischer, autor a mai mult de douăzeci de studii, care abordează utilizarea culorii în timp din punct de vedere religios, politic, social și chiar magic. Expertul își localizează studiul în țările occidentale, analizând oscilațiile permanente ale prezenței cromaticii între doi poli: rațional și irațional, constrângere și libertate, degajând din aceste contrapuneri *o sociologie a culorii.* Aspectul care ne-a interesat în mod deosebit este trasarea unor direcții ce pornesc de la simbolismul culorilor pure și ajung la inventarea unui *realism* al culorilor. Vorbind la concret, autorul pornește de la clar-obscurul picturilor lui Rembrandt pentru a ajunge în studiul său la culorile luminoase ale impresioniștilor și la anarhismul fauvist, apărut drept consecință a crizelor sociale ale vremii. De asemenea, în lucrarea sa este elucidat rolul crucial al marilor artiști din Occident în elaborarea traseului aparent al culorilor, cu

alte cuvinte, ceea ce îi transformă pe Léonard, Delacroix, Van Gogh sau Matisse în revoluționari. Astfel, în lucrare sunt combinate citatele din scrierile celebre ale artiștilor plastici cu picturile acestora, ceea ce are, drept rezultat, o viziune amplă a unui expert asupra dezbaterilor și problematicii suscitate de culoare de-a lungul timpului [3].

Un alt studiu, datat cu anul 2020, este intitulat *Culorile. Pasiune și mister*, avându-i în calitate de coautori pe David Scott Kastan, profesor la Yale University și autor a numeroase lucrări de literatură și arte vizuale, și Stephen Farthing, artist plastic și membru al Royal Academy of Arts din Londra. Lucrarea aduce în prim-plan simbolurile cromatice abordate din punct de vedere vizual, literar, poetic, istoric și științific. Studiul este deosebit de util grație explorării profunde a impactului psihoemoțional și intelectual al culorilor, autorii punând la baza cercetării lor o serie de capodopere din diferite domenii de artă, aparținând geniului unor mari scriitori, pictori, alți oameni de creație din diverse spații și timpuri: Picasso, Van Gogh, Schilling, Giotto, Monet, Nabokov, Joyce, Wilde, Chanel, Malevich, Lord Byron, Kandinsky, Zola, Proust, Baudelaire, Borges, Rimbaud, Matisse ș. a. [10].

Un aspect similar al problematicii cromatice este prezentat de către scriitoarea și istoricul culturii Kassia St. Clair în opera *Culorile şi viaţa lor secretă*. Analizând locul și misiunea diverselor culori în artă, religie, literatură, istorie, modă și design, autoarea prezintă *legendele* inedite ale celor mai frumoase nuanțe, pigmenți, lumini și umbre. Astfel, este elucidat galbenul strălucitor din picturile lui Van Gogh, albastrul moral și pur din creația lui Le Corbusier sau Picasso, albul infinitului din sculpturile lui Rodin ș. a., toate acestea având menirea de a contribui la elaborarea unui studiu fără precedent asupra civilizației umane văzută prin prisma culorilor, studiu care, crede autoarea, va apărea, cu siguranță, ca rod al unui efort creator colectiv [11].

Simbolurile cromatice sunt elucidate și analizate din punct de vedere psihoemoțional și de Karen Haller, o specialistă cu renume mondial în psihologia coloristică. În studiul său *Psihologia culorilor* autoarea afirmă: „Îmi doresc ca toți oamenii să poată vorbi fluent limba culorilor, de la *joie de vivre* la sobrietate, pentru că, dacă știi să le spui că le iubești, și ele te vor iubi pe tine. Să trăiești o viață colorată nu înseamnă să te îm-

braci din cap până în picioare ca un papagal, ci să fii cinstit cu tine însuți și să-ți exprimi adevărata personalitate (...)". De asemenea, cercetătoarea susține că studiul culorilor reprezintă un domeniu extrem de complex și generos, totodată, care influențează viața cotidiană a fiecăruia [4].

Vom menționa faptul că simbolismul cromatic este valorizat și în arealul românesc, iar drept confirmare prezentăm succint unele dintre lucrările ce abordează domeniul vizat:

Profesorul și pictorul Liviu Lăzărescu, prin opera sa *Culoarea în artă*, realizează un studiu amplu și un veritabil tratat de cromatologie. Meritul lucrării este de a fi unica, până în prezent, în spațiul cultural românesc, care să reprezinte o cercetare aplicată și o analiză teoretică a culorii, dar și o profundă evaluare a existenței poporului român prin prisma universului cromatic. Astfel, fenomenul cromatic este studiat în mod ontologic, cu utilizarea preponderentă a limbajului artistic [5].

Cercetătorii S. Fl. Marian, Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, în lucrarea *Cromatica poporului român,* realizează un studiu minuțios documentat referitor la portul popular românesc, și anume la culorile utilizate în confecționarea diverselor țesături și podoabe. Autorii ajung la concluzia că gustul țărăncilor din România în distribuirea culorilor, în combinarea vopselelor și a liniilor ar fi demn de orice salon din Parisul secolului al XIX-lea [6].

Un studiu al simbolismului cromatic în cultura românească tradiţională este realizat și de cercetătoarea Tamara Apostol-Macovei, care abordează domeniul dat sub aspect etnologic, mai precis cultic, religios și mistic. Colectând dovezi sugestive ale modului de trai al locuitorilor din arealul carpatic, autoarea elucidează manifestarea simbolului cromatic timp de secole și milenii. Astfel, obiectivul esențial al lucrării este de a demonstra în ce mod interpretarea sistemică a simbolurilor cromatice poate contribui la reconstituirea identității istorice și spirituale a unui popor [1].

Lucrările la care ne-am referit în prezentul articol sunt doar câteva dintre sursele care, în ansamblu, contribuie în mod cert la coagularea unei viziuni generale asupra stării de lucruri în domeniul cercetării multiaspectuale a tematicii cromatice în literatura modernă de specialitate. În plus, prezentarea succintă a operelor teoretice recente dedicate studiului

simbolismului cromatic ne determină să observăm o sporire cantitativă și calitativă a interesului față de tematica respectivă, ceea ce ar putea contribui, pe viitor, la progrese considerabile în domeniul dat.

Referinţe bibliografice:

1. APOSTOL-MACOVEI, Tamara (2019) – *Simbolismul cromatic în cultura românească tradiţională*, București, Știința, 208 p.
2. BRUSATIN, Manlio (2009) – *Histoire des couleurs*, Paris, Flammarion, 191 p.
3. FISCHER, Hervé (2019) – *Les couleurs de l'Occident: De la Préhistoire au XXIe siècle*, Paris, Gallimard, 512 p.
4. HALLER, Karen (2019) – *Psihologia culorilor. Fascinația culorilor, de la omul de Cro-magnon la Michelangelo*, București, Baroque Books & Arts, 264 p.
5. LĂZĂRESCU, Liviu (2015) – *Culoarea în artă*, București, Polirom, 216 p.
6. MARIAN, S. FL.; PAMFILE, Tudor; LUPESCU, Mihai (2019) – *Cromatica poporului român*, București, Saeculum Vizual, 368 p.
7. PASTOUREAU, Michel (1992) – *Dictionnaire des couleurs de notre temps. Symbolique et société*, Paris, Bonneton, 316 p.
8. PASTOUREAU, Michel (2015) – *Les Couleurs de nos souvenirs*, Paris, Éditions Points, 288 p.
9. PASTOUREAU, Michel (2017) – *Une couleur ne vient jamais seule – Journal chromatique*, Paris, Le Seuil, 240 p.
10. SCOTT KASTAN, David; FARTHING, Stephen (2020) – *Culorile. Pasiune și mister*, București, Baroque Books & Arts, 296 p.
11. ST CLAIR, Kassia (2017) – *Culorile şi viaţa lor secretă*, București, Baroque Books & Arts, 320 p.